

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Прев 747/2021
10.02.2022. године
Београд

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Бранка Станића, председника већа, Татјане Матковић Стефановић, Татјане Миљуш, Јасмине Стаменковић и др Илије Зиндовића, чланова већа, у парници по тужби тужиоца Друштво за инсталатерске радове, производњу и промет МААД ДОО Београд (Чукарица), Улица Рада Драинца број 9, чији је пуномоћник Јелена Павловић, адвокат у ..., против туженог EUROBANK Акционарско друштво Београд, Вука Карацића број 10, чији је пуномоћник Јелена Томић, адвокат у ..., ради утврђења и исплате, одлучујући о ревизији тужене изјављеној против пресуде Привредног апелационог суда 12Пж 4722/20 од 14.07.2021. године, у седници већа одржаној 10. фебруара 2022. године, донео је

РЕШЕЊЕ

ДОЗВОЉАВА СЕ посебна ревизија туженог изјављена против пресуде Привредног апелационог суда 12Пж 4722/20 од 14.07.2021. године у делу става I изреке, којим је одбијена жалба туженог као неоснована и потврђена пресуда Привредног суда у Београду П 5418/2019 од 22.07.2020.године у делу става I изреке у коме се утврђује да је део одредбе члана 1.1. Уговора о пословном револвинг оквирном кредиту плус бр. ../08 од 07.10.2008. године који гласи: „Банка ће ставити дужнику на располагање кредит са валутном клаузулом“ апсолутно ништав и у ставу V и VIII изреке, УСВАЈА СЕ ревизија и укидају се пресуда Привредног суда у Београду 5418/19 од 22.07.2020. године и пресуда Привредног апелационог суда 12Пж 4722/20 од 14.07.2021. године у наведеном делу и у ставу III изреке, и предмет се у том делу враћа првостепеном суду на поновно суђење.

НЕ ДОЗВОЉАВА СЕ одлучивање о ревизији туженог изјављеној против пресуде Привредног апелационог суда 12Пж 4722/20 од 14.07.2021. године у преосталом делу I става и у том делу се ревизија туженог **ОДБАЦУЈЕ**, као недозвољена.

Образложење

Привредни суд у Београду је донео пресуду 1П 5418/2019 дана 22.07.2020. године којом је у I ставу изреке утврдио да су одредбе члана 1.1. и 1.2. Уговора о пословном револвинг оквирном кредиту плус број ../08 од 07.10.2008. године која гласе: „Банка ће ставити дужнику на располагање кредит са валутном клаузулом (у даљем тексту Кредит). Кредит се одобрава у износу од CHF 48.000.00 (словима: четрдесетосамхиљада CHF и 00/100) у динарској противвредности по куповном курсу

Еуробанк ЕФГ штедионица АД Београд на дан исплате“ и „Дужник ће вршити отплату свих обавеза по овом кредиту по средњем курсу Еуробанк ЕФГ штедионица АД Београд важећем на дан уплате“, апсолутно ништаве; у II ставу изреке утврдио да је одредба члана 6.1. истог Уговора која гласи: „Дужник је сагласан да Банци плати једнократну накнаду за обраду кредита у износу од 1,500%, обрачунату на одобрени износ, плативу на дан стављања кредита на располагање, а не мање од 50 (педесет евра) плативу по средњем курсу НБС на дан стављања кредита на располагање и сагласан је да Банка задужи његов текући рачун за износ накнаде“, апсолутно ништава; у III ставу изреке утврдио да је одредба члана 6.2. истог Уговора која гласи: „Дужник је сагласан да Банци плаћа годишњу накнаду за праћење кредита у износу од 1,00% обрачунату на одобрени износ, а не мање од 80 (осамдесет швајцарских франака) плативу по средњем курсу НБС и сагласан је да Банка задужи његов текући рачун за износ накнаде“, апсолутно ништава; у IV ставу изреке утврдио да су одредбе члана 9.1. и 9.3. истог Уговора која гласе: „На све доспеле а неблаговремено измирене обавезе по кредиту Банка ће обрачунити и наплатити од Дужника камату у висини од 0,1% на дневном нивоу“, као и „висина затезне камате је променљива и регулисана је актима пословне политике Банке“, апсолутно ништаве; у V ставу изреке обавезао је туженог да тужиоцу на име стицања без основа због индексације кредита у валути швајцарског франка плати износе са затезном каматом како је наведено у том ставу изреке; у VI ставу изреке обавезао туженог да тужиоцу на име стицања без основа због наплаћених трошкова обраде кредита плати износ од 38.745,43 динара са затезном камтом од 21.10.2008. године по Закону о затезној камати; у VII ставу изреке обавезао туженог да тужиоцу на име стицања без основа због наплаћених трошкова праћења кредита плати износе са затезном каматом по Закону о затезној камати како је наведено у том ставу изреке и у VIII ставу изреке обавезао туженог да тужиоцу на име трошкова парничног поступка плати износ од 380.822,00 динара са законском затезном каматом од извршности пресуде до исплате.

Привредни апелациони суд је пресудом 12Пж 4722/20 од 14.07.2021. године у првом ставу изреке делимично одбио жалбу туженог као неосновану и потврдио пресуду Привредног суда у Београду П 5418/2019 од 22.07.2020. године у делу става I изреке у коме је наведено да се утврђује да је део одредбе члана 1.1. Уговора о пословном револвинг оквирном кредиту плус број ../08 од 07.10.2008. године који гласи: „Банка ће ставити дужнику на располагање кредит са валутном клаузулом“ апсолутно ништав, у ставу II, III, IV, V, VI, VII и VIII изреке; у II ставу изреке делимично преиначио пресуду Привредног суда у Београду П 5418/2019 од 22.07.2020. године и то у преосталом делу става I изреке и одбио тужбени захтев тужиоца да се утврди да је у преосталом делу одредба члана 1.1. и 1.2. Уговора о пословном револвинг оквирном кредиту плус број ../08 од 07.10.2008. године апсолутно ништава и у III ставу изреке одбио захтев тужиоца за накнаду трошкова жалбеног поступка, као неоснован.

Против наведене пресуде је благовремену ревизију изјавио тужени, позивом на одредбе члана 404. Закона о парничном поступку, којом другостепену пресуду побија због погрешне примене материјалног права.

Врховни касациони суд је применио одредбе члана 404. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ бр 72/2011 ... 18/2020) и нашао да нема потребе за уједначавањем судске праксе у делу у којом је побијаном пресудом правноснажно одлучено о ништавости одредаба уговора о кредиту закљученог између тужиоца и

тужене банке којим је тужилац обавезан да туженој банци плати једнократну накнаду за обраду кредита, плаћа годишњу накнаду за праћење кредита, у делу у ком је уговорена висина затезне камате за доспеле а неблаговремено измирене обавезе по кредиту и којим је предвиђено да је висина затезне камате променљива и регулисана актима пословне политике банке, те у делу у којим је тужена обавезана да тужиоцу исплати износе које је платио на име трошкова обраде кредита и трошкова праћења кредита са законском затезном каматом, односно у делу у коме је побијаном пресудом потврђена првостепена пресуда у II, III, IV, VI и VII ставу изреке. Према разлозима нижестепених пресуда у овом делу, пресуде не одступају од правних ставова изражених у правноснажним пресудама и пресудама Врховног касационог суда у којима је одлучивано о истоветним тужбеним захтевима из истог чињеничног и правног основа. Противно наводима ревизије, другостепена пресуда је заснована на утврђењу да тужена банка тужиоцу није доставила у фази која претходи закључењу уговора понуду, која би садржала податке о обавези тужиоца као корисника кредита да банци плаћа накнаду за обраду кредитног захтева и накнаду за праћење кредита, што су разлози за ништавост тих одредаба, о чему је усаглашена пракса изражена у правноснажним пресудама судова. Исто се односи и на последицу утврђене ништавости тих одредаба, у погледу обавезе тужене да клијенту, овде тужиоцу врати износе које је од њега наплатила по основу трошкова обраде кредита и праћења кредита. У односу на обавезу да на те износе исплати законске затезне камате од дана стицања износа које враћа па до исплате, тужени у ревизији и не указује на другачију судску праксу. Нема разлога за изузетну дозвољеност ревизије ни у делу у коме је одлучено о ништавости одредаба којима се уговара стопа затезне камате, и њена променљивост према актима пословне политике банке. И у овом делу ревидент не указује на другачију судску праксу. Због тога нема потребе за усаглашавањем судске праксе. У односном делу нема потребе за разматрањем питања од општег интереса или правних питања у интересу равноправности грађана, нити за новим тумачењем права, па ни за изузетном дозвољеношћу ревизије. Из тих разлога је о дозвољености ревизије одлучено у ставу II изреке овог решења, применом одредбе члана 404. став 2. Закона о парничном поступку.

У истом делу ревизија је одбачена као недозвољена, према одредби члана 410. став 2. тачка 5. Закона о парничном поступку, јер је изјављена против пресуде против које, по одредби члана 403. став 3. и члана 485. Закона о парничном поступку, ревизија није дозвољена. Вредност предмета спора не прелази износ од 100.000 евра по средњем курсу НБС на дан подношења тужбе 07.10.2019. године.

Међутим, ревизија је по одредби члана 404. Закона о парничном поступку изузетно дозвољена у делу у којем је другостепеном пресудом потврђена првостепена пресуда у делу I става изреке којим је утврђено да је део одредбе члана 1.1. Уговора о пословном револвинг оквирном кредиту плус број ../08 од 07.10.2008. године који гласи: „Банка ће ставити дужнику на располагање кредит са валутном клаузулом“ апсолутно ништав и у делу којим је првостепена пресуда потврђена у V ставу изреке, којим је тужени обавезан да тужиоцу врати као стечене без основа износе по основу индексације кредита у валути швајцарског франка. Врховни касациони суд на основу одредбе члана 404. ЗПП оцењује да ова одлука захтева изузетну дозвољеност ревизије, како би се у том делу уједначила са судском праксом и схватањем Врховног касационог суда о примени материјалног права од значаја за уговарање валутне клаузуле код уговора о кредиту.

По тако изузетно дозвољеној ревизији Врховни касациони суд је испитао побијану пресуду, у делу којим је потврђена првостепена пресуда у делу I става изреке и у V ставу изреке, на основу одредаба члана 408. Закона о парничном поступку и нашао да је ревизија основана.

Другостепена пресуда је у укинутом делу заснована на утврђењу да је тужилац као корисник кредита са правним претходником тужене банке у својству даваоца кредита дана 07.10.2008. године закључио уговор на кога се односи тужбени захтев, којим је тужена одобрила кредит тужиоцу са валутном клаузулом у динарској противвредности износа од 48.000 CHF по куповном курсу банке важећем на дан исплате, с тим што је уговорено да се кредит отплаћује према средњем курсу банке важећем на дан уплате (члан 1.1. и 1.2.). Другостепеном пресудом потврђена је првостепена пресуда у делу којим се утврђује да је ништав део одредбе члана 1.1. наведеног уговора који гласи: „Банка ће ставити дужнику на располагање кредит са валутном клаузулом“. Истовремено, другостепеном пресудом, у делу којим се не побија ревизијом, одбијен је тужбени захтев да се утврди да је цитирана одредба уговора из члана 1.1. и 1.2. у преосталом делу ништава. Последице таквог пресуђења су да је ништава одредба уговора по којој банка ставља дужнику на располагање кредит са валутном клаузулом, док су остале одредбе које се тичу различитог курса према коме кредит јесте стављен на располагање и курса по коме се враћа - остале на снази.

Притом, другостепени суд изражава становиште да је правилно првостепени суд закључио да валутна клаузула представља дозвољен правни посао уговарања у девизама у Републици Србији, с тим што се плаћање врши у динарима по курсу валуте вредновања у тренутку испуњења обавезе, да је тиме опредељен циљ валутне клаузуле, као инструмента очувања реалне вредности динарског износа кредитних средстава од умањења њихове вредности у односу на тржишни курс одређене стране валуте на дан плаћања. Обезбеђење вредности динарског износа кредита уговарањем валутне клаузуле може се употребити само ради обрачуна коначног износа дуговања корисника кредита који се измирује у динарима, али не може бити правни основ богаћења даваоца кредита на штету корисника кредита стицањем несразмерне имовинске користи у односу на реалну тржишну вредност исплаћеног динарског износа кредитних средстава. Због тога закључује да клаузула о индексирању динарског дуга корисника кредита применом курса CHF не може уживати судску заштиту и да је одредба уговора о кредиту о индексирању динарског дуга применом курса CHF ништава у смислу члана 103. Закона о облигационим односима, јер је управо неуобичајено велико повећање тржишне вредности валуте CHF нарушило еквивалентност узајамних давања и да је несразмера између новчаног износа који је примљен на име кредита и износа који је тужилац вратио очигледна. Ово другостепени суд закључује из утврђења да је тужени применом валутне клаузуле остварио корист у износу од 5.977.871,05 динара на име онога што је тужилац платио по основу ништаве одредбе.

Наиме, према утврђеном чињеничном стању, тужени је повукао и користио кредит у укупном одобреном износу од 48.000 CHF у периоду од 12.01.2010. године до 19.07.2013. године, док је у осталом делу кредитног периода од 20.10.2008. године до 01.10.2018. године увек користио кредит у нижем износу од одобреног, пошто је неколико пута вратио износ кредита, иако је према уговору био у обавези да врати кредит до 20.10.2018. године. Кредит је пуштен први пут у течај 20.10.2008. године у износу од 2.279.253,70 динара као динарској противвредности девизног износа од 43.000 CHF. Током периода отплате тужилац је банци платио на име главнице

6.336.516,00 динара што је еквивалент девизног износа од 63.000 CHF, па је за цео уговорени период укупни економски ефекат индексације 5.977.881,05 динара. Нижестепени судови су извели закључак да је тужени у обавези да тај новчани износ врати тужиоцу по основу правила стицања без основа, у смислу члана 210. Закона о облигационим односима, са правом на камату од дана када је туженом тужилац платио наведене износе по ништавој одредби уговора, на основу одредбе члана 214. Закона о облигационим односима.

На наведени начин пресуђења и са изнетих разлога правноснажном пресудом је оглашена ништавом валутна клаузула, управо супротно од изложеног да је валутна клаузула дозвољена у Републици Србији. У преосталом је другостепени суд прихватио дате разлоге првостепеног суда, што није посебно образлагао. Првостепени суд је пошао од дозвољености уговарања валутне клаузуле према одредбама члана 38. став 8. Закона о девизном пословању и члана 395. Закона о облигационим односима у вези члана 15. Закона о облигационим односима, али образлаже да је таква клаузула могућа и допуштена када се банка давалац кредита на међународном тржишту задужила у одређеној страни валути и преузела обавезу да и враћање примљеног износа по том основу реализује у истој валути, у ком случају је овлашћена и да прибављена девизна средства понуди домаћим правним и физичким лицима и у динарској противвредности, у ком случају се трансфер врши по важећем средњем курсу те валуте на дан закључења уговора о кредиту уз обавезу враћања примљеног у динарима – валути плаћања обрачунатог по средњем курсу те исте валуте. Услов за то је и постојање писаног обавештења којим је корисник кредита пре закључења уговора упознат са свим економско-финансијским последицама ризика који ће преузети прихватањем такве уговорне клаузуле, уз обавезу банке и да кориснику кредита у писаној форми предочи све услове сопственог раздужења према њеном повериоцу. Првостепени суд излаже да је банка могла да предвиди курс швајцарског франка, а није тврдила у овом поступку да се за средства пласирана тужиоцу и сама на међубанкарском девизном тржишту задужила у CHF и није доказала да приликом закључења уговора у писаном облику упозорила тужиоца на негативне последице које ће изазвати примена уговорене клаузуле. Тужилац није могао да предвиди да ће у току трајања кредита доћи до наглог скока CHF, док је банка која је боље обавештена о могућим ризицима и кретањима на тржишту новца пропустила да приликом закључења уговора предочи тужиоцу ту околност, што је у супротности са одредбом члана 18. став 2. ЗОО. То су разлози због којих првостепени суд, уз напред наведене које понавља другостепени суд, сматра клаузулу индексирања динарског дуга корисника кредита применом курса швајцарског франка таквом да не ужива судску заштиту, због чега је обавезао туженог да тужиоцу као остварену корист из ништаве одредбе о валутној клаузули врати износ од 5.977.881,05 динара са досуђеним затезним каматама.

Ревизијски суд закључује да на начин како је одређена ништавост дела одредаба уговора, у делу којим се банка обавезала да тужиоцу стави на располагање кредит са валутном клаузулом, не води обезбеђењу опстанка уговора. Уговор је већ реализован на начин да је банка тужиоцу ставила на располагање кредит, у динарској противвредности износа од 48.000 CHF. Оглашавање ништавом ове одредбе обесмишљава цео уговор, чија је суштина, према одредби члана 1065. Закона о облигационим односима, управо у томе да банка кориснику кредита стави на располагање одређени износ новчаних средстава.

Нижестепени судови су образлагали ништавост одредаба уговора о кредиту о индексирању дуга применом курса CHF, али је резултат изречене ништавости другачији. Осим тога, противно правилном закључку да је валутна клаузула у начелу дозвољена, ради очувања једнакости узајамних давања –тржишне вредности динарског износа пласираних кредитних средстава, правноснажном пресудом обавезан је тужени да тужиоцу плати целокупан износ који је примио на име индексације, односно валутне клаузуле. Овакав став у пресуђењу супротан је израженом ставу о дозвољености валутне клаузуле ради очувања тржишне вредности динарског износа пласираних кредитних средстава, са једне стране. Са друге стране, противан је и израженом схватању Врховног касационог суда усвојеном на седници Грађанског одељења овог суда одржаној 02.04.2019. године, према ком се уговор извршава конверзијом уз очување једнакости узајамних давања - тржишне вредности датог кредита утврђене на основу званичног средњег курса евра на дан закључења уговора, последица чега би била ништавост основа и обавеза враћања примљеног износа преко тако обрачунатог.

Како у укинутом делу другостепене пресуде међусобна права и обавезе уговорних страна нису тако расправљене, укинута је другостепена и првостепена пресуда у наведеном делу и предмет је враћен првостепеном суду на поновно суђење, како би биле расправљене чињенице о вредности износа које је по одобреном кредиту тужени пласирао тужиоцу и износа тржишне вредности новчаног износа који је тужилац вратио, применом дозвољених параметара ради уједначавања еквиваленције давања. Одлука у ставу I изреке је донета на основу одредаба члана 416. став 2. Закона о парничном поступку.

Укинута је одлука о трошковима поступка, по одредби члана 165. став 3. Закона о парничном поступку, како би у поновљеном поступку било одлучено о трошковима целог поступка.

**Председник већа – судија
Бранко Станић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић